

GÆSTGIVERGÅRDEN - VEJEN BYKRO - THE OLD ROAD INN - HOTEL VEJEN

Oversigt med årstal over ejere: v K.M. Steno Hansen

Kroen set fra Østeralle:

På facaden ud mod Esbjergvej hænger et rødt skjold med teksten kgl. privilegeret kro i kanten af skjoldet og i midten årstallet 1768, hvor kroen fra at være en kro for byens befolkning fik de privilegier, som udnævnelsen medførte.

Fra de danske kroers historie fortælles, at det var Erik Klipping, der i 1283 for første gang satte ordentlig skik på gæstgiveriet. Da blev det besluttet, at der overalt i landet skulle oprettes kroer og gæstgiverier, hvor de rejsende trygt kunne overnatte og få, hvad de behøvede. Det er derfor noget af et paradoks, at Erik Klipping den 22. november 1286 skulle blive myrdet, da han måtte overnatte i Finnerup Lade.

I 1396 udstedte dronning Margrethe I en forordning, hvoraf det fremgik, at der skulle oprettes kroer for hver 4. mil, og her skulle de rejsende så kunne få kost og logi til samme pris som i den nærmeste købstad. Det viste sig imidlertid, at afstanden på 4 mil var mere, end den rejsende kunne klare på en dagsrejse.

Så i 1440 bestemte Kristoffer af Bayern, at der kun skulle være 2,5 mil mellem hver kro. Hans forgænger på tronen - Erik af Pommeren - havde også beskæftiget sig med kroerne og deres privilegier og bestemt, at man måtte sælge mad, øl, hestefoder, hør og korn, brænde, og senere kom så brænding af brændevin og udskænkning, men ikke til den almindelige befolkning. Privilegier, som blev håndhævet indtil beværterloven af 1912 bliver vedtaget.

Oprindeligt har Vejen sammen med Askov, Malt, Andst, Gesten, Læborg m.m. hørt under Skodborghus/Estrup, og de gårde, som dannede rammen om landsbyerne, var fæstegårde med pligt til at udføre arbejde for herremanden - hoveri - når han havde brug for det. I 1771 køber Hans Henrik Christian Lautrup Estrup af sin far Frederik Lautrup, og Vejen og de øvrige landsbyer - bortset fra Askov og Malt - kommer til at høre under Estrup. I 1772 ophæves hoveriet for fæstegårdene, der fortsætter indtil 1798, hvor alle fæstegårde hørende under Estrup sælges til selveje

I en artikel i Folkebladet den 22. oktober 1966 skrevet af overlærer ved Bække Skole Vald. Andersen - med overskriften "Krodrift i det vilde vest og undertitlen Brændevin var bøndernes eneste nydelsesmiddel, og forbud mod brænding blev overtrådt uden samvittighedskvaler" - kan man få et godt indblik i kroens videre historie. Smugkroer florerede på egnen, og drukkenkaben med alle dens fordærlige følger var udbredt.

1687 blev en Hans Henningsen tiltalt for at have brændt og udskænket brændevin. Sagen blev bilagt, idet han lovede at betale den beskikkede kromand Hans Jespersen og hustru 4 rdl., hver gang, han ulovligt skænkede brændevin. Man måtte godt af egne råvarer brænde til eget forbrug. 1689 kom så et totalt forbud mod brændevinsbrænding også til eget forbrug - som et forsøg på at komme drukkenkaben til livs.

1693 får Oluf Justesen brev fra amtmanden, at han og hans hustru og ingen andre må holde kro i Vejen by. Den nye kromand havde tidligere været forpagter af Skodborghus og havde været tiltalt for vanrøgt af en

gård i Vejen. Det kunne tyde på, at O.J. ikke rigtig har egned sig som kromand, for i 1695 - 8. aug. - indstævner herredsfoged Andreas Nielsen Saabye Vejen bys borgere til tinget, hvor de får at vide, at han af øvrigheden havde fået tilladelse til fremtidig at holde kro i byen.

Alle beboere i Vejen by og mølle forbydes uden herredsfogdens tilladelse " at falholde eller sælge nogen slags drikkevarer eller holde brændevinspander eller destillere, da sligt ham er berettiget".

1696 - efter nytår bekendtgør herredsfogden, at han har tilladt Poul Nissen og Ernst August at skænke for rejsende, hvad de kunne have fornødent, men ikke for andre. Samtidig henstiller herredsfogden til byens husbond (ejer) Christian Claudi, der har overtaget Estrup, at han "med det allerførste på sit gods afskaffer al brændevinsredskab". Altsammen i et forsøg på at komme drukkenskaben til livs. Hvor længe Ernst August bestred posten som kromand vides ikke, men Poul Nissen - en af byens fremtrædende mænd havde privilegiet i en årrække.

1710 - 1. maj - bortforpagter han for et år kroen til Tyge Jensen Skøtte, der overtog alle privilegier til en halvårlig afgift på 6 rdl. 3 mark, men skulle være fri for reparationer af krohuset. Allerede efter 1 år gør han "arrest" i Tyge Jensen Skøttes ejendom, så forpagtningen har næppe været langvarig.

I en længere periode ved man ikke, hvem der har været kromand eller -mænd. Vi skal frem til 1738, hvor Hans Nielsen er fæster af kroen. Hans navn er tilknyttet en voldsom episode, der udspiller sig i krostuen en forårsaften nævnte år. 4 vadstedridere (toldkarle, der havde til opgave at forhindre smugleri over toldgrænsen ved Kongeåen) tilknyttet grænseovergangen ved

Skodborghus gæster kroen - de har næppe været velsete gæster.

I krostuen kommer nogle af byens borgere op at skændes og slås med kromanden - toldkarlene blander sig i uroen - men midt i tumulten lykkes det kromanden at springe ud af et vindue og tilkalde hjælp fra byens borgere. Det lykkes, selvom det er over midnat. De holder sig sammen med kromanden skjult udenfor, og da en af toldkarlene kommer ud for at se til sin hest, bliver han overfaldet af kromanden. Hans kammerater kommer ham til hjælp og affyrer et skud, der rammer kromanden i hoften. Han dør to dage senere. Hele episoden var fingeret, for samme nat blev en stor drift stude smuglet over Kongeåen. Hele dette spil med at fastholde vadstedridernes opmærksomhed, medens smugleriet fandt sted, fortæller vel tydeligt, at kromanden stod på smuglernes side, for selv afholdt kroejerne sig ikke fra at smugle den tyske Bommerlunder over grænsen. Den blev ved nattetide smuglet over Kongeåen og gemt i Skibelund Krat til senere afhentning og udskænket på kroen. Ikke noget nyt at hente god spiritus over grænsen !!!!

Den dræbtes søn Hans Hansen bliver faderens efterfølger som kromand og får desuden en del af den såkaldte "Mannegård" i fæste.

1752 dør han og efterlader kroen med en ret god økonomisk status.

1753 bortfæster ejeren af Estrup - Frederik Laurup - kroen samt en femtepart af "Mannegården" til Adser Nissen. Det skulle være ham tilladt at "holde kroeri, brygge og brænde samt til de rejsende at falholde og sælge, dog ej videre end, hvad som er til fornødenhed og ej til fylderier og overdådighed. Skulle samme i tiden formærkes, reserverer jeg mig samme kroeri at ophæve, når jeg det for godt synes." Adser Nissen skulle årligt svare 8 rdl. i afgift, og ingen andre i Vejen måtte understå sig i at sælge brændevin.

Vald. Andersen fortsætter sin artikel i Folkebladet med at fortælle, at med Niels Jochum Termansen - søn af degnen Terman Mortensen og moderen datter af præsten Niels Jochum Bützow begynder et nyt kapitel i kroens historie.

1798 køber Niels Jochum Termansen kroen til selveje - han er sognefoged og en driftig mand.

Det samme kan siges om hans efterfølger og svigersøn Peder Thomsen, der overtog kroen i 1816 og den dertil hørende Vejengård. Til kroen var der, som det næsten altid var tilfældet, knyttet en købmandshandel, der af Peder Thomsen blev oparbejdet betydeligt. Han efterfølges af sønnen Niels Jochum Thomsen, også en dygtig mand, men dog ikke helt af faderens format.

Vejengaard

Peder Thomsen

J.P. Dalskjold

1850 bygges den nuværende Vejen Gæstgivergård. Her slutter overlærer Vald. Andersen sin interessante artikel.

Hvem der i perioden fra 1850 frem til århundredskiftet har været ejer af Vejen Gæstgivergård, har jeg ikke haft mulighed for at finde frem til i det materiale, jeg har haft til rådighed,. Hvis andre har kendskab hertil, håber jeg, de vil supplere med oplysninger herom.

Derfor rykker jeg frem til perioden omkring "nutiden" for godt 100 år siden.

Omkring 1900 er hotelejer H.J Damm, Uldum, ejer og driver såvel Uldum Hotel som Vejen Gæstgivergård, for hvor lang en periode vides ikke, men ny ejer bliver i 1906 P. J. Pedersen, Høng, med overtagelse 1.1 1907, og P.J.P. driver virksomheden frem til sin død i 1951.

1952 overtager fru Mette Marie Bøttker, datter af P.J.P. driften indtil salget i 1984 til anpartsselskabet Kristian Rossau/Evan Christensen, Agerbæk, der ansætter Ragna og Nis Kjær som forpagtere. 2 år efter i 1986 overtages forpagtningen og med

forkøbsret af Lone og Kurt Hjelmager, som i 1987 efter 1½ års drift desværre må - som det hedder i "fagsprog" ved pludselig standsning af den daglige drift - "dreje nøglen", og i en avisartikel i Folkebladet 17. juli 1987 beklager ejeren Kristian Rossau, Agerbæk Hotel, det, der er sket med den tidligere så velrenomerede restaurantvirksomhed i Vejen. "Jeg har allerede ansat en ny forpagter, og jeg kan forsikre for, at det er en seriøs fagmand. Hele virksomheden, som forekommer temmelig forsømt, skal have en overhaling og åbner igen den 1. august " siger Christian Rossau.

Vejen i november 2012. K.M. Steno Hansen.

Kildemateriale Svend Alkær sig - familien Bøttkers scrapbog.